

1. Afryka

Afryka jest kontynentem o najsłabiej rozwiniętej linii brzegowej, której długość wynosi 30 500 km. Powierzchnia Afryki wynosi 30 mln km². Stosunek długości linii brzegowej do obwodu koła o powierzchni danego obszaru to współczynnik rozwinięcia linii brzegowej.

Wykonaj polecenia:

1. Oblicz współczynnik rozwinięcia linii brzegowej dla Afryki:

Wynik:

2. Oblicz, jaki odsetek powierzchni wszystkich lądów Ziemi zajmuje Afryka:

Wynik:

3. Sahara zajmuje 7 750 000 km². Oblicz wielkość powierzchni, jaką zajmie obszar pustyni na mapie w skali 1: 80 000 000.

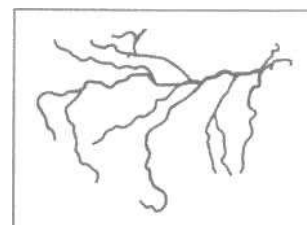
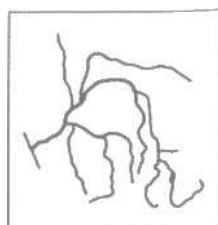
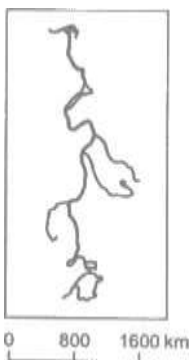
4. Podaj co najmniej dwie przyczyny słabego rozczłonkowania linii brzegowej kontynentu

5. Przedstaw jedną z teorii powstania systemu rowów wschodnioafrykańskich

6. Wyjaśnij związek pomiędzy rowami tektonicznymi oraz aktywnością wulkaniczną i sejsmiczną w Afryce Wschodniej

7. Większość stałych (całorocznych) rzek Afryki ma swoje źródła w strefie okołorównikowej. Wykonaj polecenia:

- a. na rysunkach przedstawione są dwie rzeki afrykańskie i jedna spoza Afryki; rozpoznaj je i wpisz ich nazwy oraz podkreśl nazwę nie afrykańskiej rzeki:

a.....

b.....

c.....

- b. rzeka Zair (Kongo) ma ujście lejkowate. W jakich warunkach tworzy się ten typ ujść rzecznych?

- c. Nil wraz z Kagerą płynie przez terytorium pięciu państw. Wykonaj polecenia:
- wytłumacz, dlaczego żegluga na Nilu jest możliwa jedynie poniżej I Katarakty:

- Wielka Tama Asuańska na Nilu zamyka Zbiornik Nasera o powierzchni 5120 km². Uzupełnij tabelę, podając pozytywne i negatywne skutki budowy tej tamy.

Skutki pozytywne	Skutki negatywne

8. Około 30% powierzchni Afryki to tereny bezodpływowe, a jeszcze większy odsetek stanowią te, które pozbawione są stałej sieci rzecznej. Z drugiej strony Afryka posiada 1/5 zasobów energii wodnej świata, której tylko niewielka część jest wykorzystywana. Problemem Afryki w skali lokalnej jak i globalnej są zasoby i sposób wykorzystania wody.

a) wykaż, że dzięki zasobom wód podziemnych **możliwa** jest działalność człowieka w Afryce Północnej:

b) wyjaśnij, dlaczego rzeki afrykańskie mają liczne wodospady (np. Zambezi aż 72, a wśród nich wodospad Wiktorii o wysokości 120 m)

9. Ludność Afryki cechuje duże zróżnicowanie kulturowe, na podstawie krótkich opisów przyporządkuj grupy etniczne zamieszkujące Afrykę (Pigmeje, Masajowie, Egipcjanie, Tuaregowie, Zulusi)

A - Lud muzułmański prowadzący koczowniczy tryb życia, mówiący językiem berberyjskim, należącym do rodziny semicko-chamickiej. Jego członkowie trudnią się głównie pasterstwem, rzemiosłem i handlem.

B - Lud, którego członkowie charakteryzują się znacznie wyższą średnią wzrostu od innych mieszkańców Afryki. Żyją w tymczasowych obozowiskach, wokół których polują zbierają się pod przewodnictwem czasowo wybranego wodza. Mają bogatą obrzędowość związaną z totemizmem.

C - Żyją w strukturach rodzinnych skupionych wokół zagród dla bydła. Zajmują się głównie pasterstwem. Mówią językami bantu. Większość z nich jest chrześcijanami, a to za sprawą ludności pochodzenia europejskiego, która kolonizowała te tereny w XIX wieku ze względu na korzystny dla siebie klimat oraz liczne bogactwa mineralne.

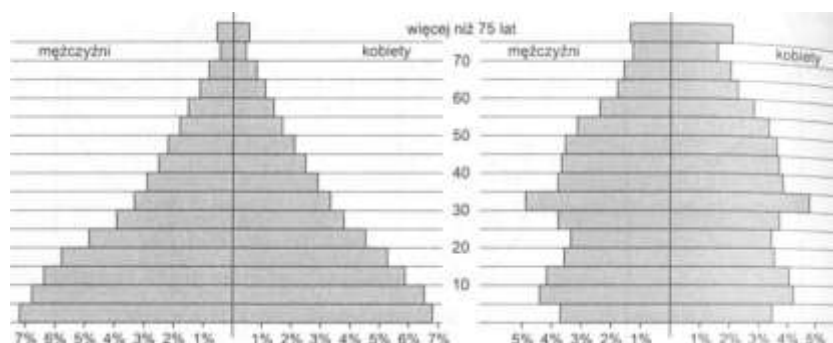
D - Lud mieszkający między Kenią a Tanzanią. Dzieli się na plemiona rządzone przez wybranego wodza. Jego członkowie są koczownikami, wojownikami i hodowcami bydła, które ma dla nich znaczenie kultowe.

A.....B.....C.....D.....

10. Wykresy przedstawiają piramidy płci i wieku. Wybierz wykres, który charakteryzuje strukturę demograficzną najludniejszego kraju - Nigerii.

A

B

Wykres:

- a) podaj nazwę typu społeczeństwa, charakterystycznego dla Nigerii:
- b) podejmij próbę prognozy demograficznej dla Afryki na najbliższe 20 lat:

11. Przeczytaj uważnie tekst źródłowy:

„Rabowanie Afryki przez białych zaczęło się bardzo wcześnie. Już w XV wieku Portugalczycy, pływający wzdłuż zachodnich wybrzeży Afryki chwyтали Afrykanów, by ich sprzedać i w ten sposób sfinansować swoje wyprawy. W XVI-XVIII wieku Hiszpanie, Holendrzy, Francuzi i Anglicy w podobny sposób zdobywali niezbędną siłę roboczą do pracy na plantacjach trzciny cukrowej, kawy, kakao, tytoniu i bawełny. Liczba Afrykanów zmienionych w niewolników i deportowanych osiągnęła w ciągu 300 lat ponad 12 mln. Czarni niewolnicy wydawali się bowiem być bardziej przystosowanymi do klimatu, w którym zakładano plantacje i dlatego przyczyniali się do większych z nich zysków. Na zachodnim wybrzeżu afrykańskim w XVIII wieku istniało 13 fortów holenderskich, 9 brytyjskich i 1 duński, które były głównie miejscem handlu niewolnikami i kością słoniową. Handel składał się z trzech etapów. Z Europy do Afryki handlarze zabierali ze sobą rum, wódkę, sztaby żelaza, proch, strzelby, które w Afryce wymieniali na niewolników. Płynęli w kierunku Wysp Kanaryjskich, obu Ameryk; na Antyle, do Brazylii, Meksyku, Kolumbii i Wenezueli oraz kolonii brytyjskich Ameryki Północnej. Tam niewolnicy byli sprzedawani właścicielom plantacji. Walutą wymiany był pieniądz danego kraju lub produkty tropikalne przywożone do sprzedaży do Europy.”

Korzystając z tekstu źródłowego wykonaj następujące polecenia:

- a) wskaż co najmniej dwie przyczyny emigracji Murzynów w XVI-XVIII wieku
- b) wymień czynniki, które spowodowały, że obszar od Togo do Nigerii nazywany był Wybrzeżem Niewolników:
- c) wyjaśnij, dlaczego zjawisko handlu niewolnikami dotyczy czterech kontynentów (Europy, obu Ameryk i Afryki)
- d) wskaż konsekwencje handlu niewolnikami dla dalszego rozwoju Afryki

AMERYKA PÓLNOCNĄ I POŁUDNIOWĄ

1. Jaki język urzędowy obowiązuje w Brazylii i dlaczego?

2. Wymień cztery kraje leżące w Ameryce Łacińskiej i podaj nazwy ich stolic

3. Na podstawie opisów rozpoznaj i wpisz nazwy części składowych rozczłonkowania obu Ameryk:

- Wąski, górzysty, silnie wydłużony w kierunku południowym na ponad 900 km półwysp. Strefa działalności wulkanicznej i sejsmicznej. Większą część obszaru stanowi półpustynia.
- Półwysp zbudowany z trzeciorzędowych wapieni, silnie skrasowiałych, o wysokościach nie przekraczających 326 m n.p.m. Wokół wschodnich wybrzeży liczne rafy koralowe.
- Obszar ten obejmuje rozległą tarczę prekambryjską pokrytą utworami polodowcowymi, kraterami meteorytowe, złoża żelaza. Przeważa roślinność tundrowa i lasotundra.
- Wyspa o powierzchni 48 tys. km² należąca do dwóch krajów, w południowej i zachodniej części górzysta, klimat chłodny ze stale wiejącymi, silnymi wiatrami- Od kontynentu oddziela ją cieśnina nosząca nazwisko żeglarza, który opłynął Ziemię.

4. Na mapie konturowej Ameryki Północnej i Południowej zaznaczono literami od A do J obiekty geograficzne. Rozpoznaj je i wpisz ich nazwy:

- A szczyt.....
B gejzery.....
C wodospad.....
D depresja.....
E „księża Ziemi” (kanion).....
F wulkan.....
G jezioro.....
H pustynia.....
I wodospad.....
J szczyt.....

5. Na obszarze Ameryki istnieją terytoria należące do państw leżących poza Ameryką lub terytoria przyległe do państw Ameryki. Wpisz nazwy państw, do których należą:

- Bermudy.....
- Martynika.....
- Kajmany.....
- Falklandy.....
- Galapagos.....
- Grenlandia.....

Zadanie wykonaj na podstawie mapy „Kłęski żywiołowe”

6. Wymień wszystkie kłęski żywiołowe występujące w Ameryce Północnej, wywołane:

zjawiskami geologicznymi

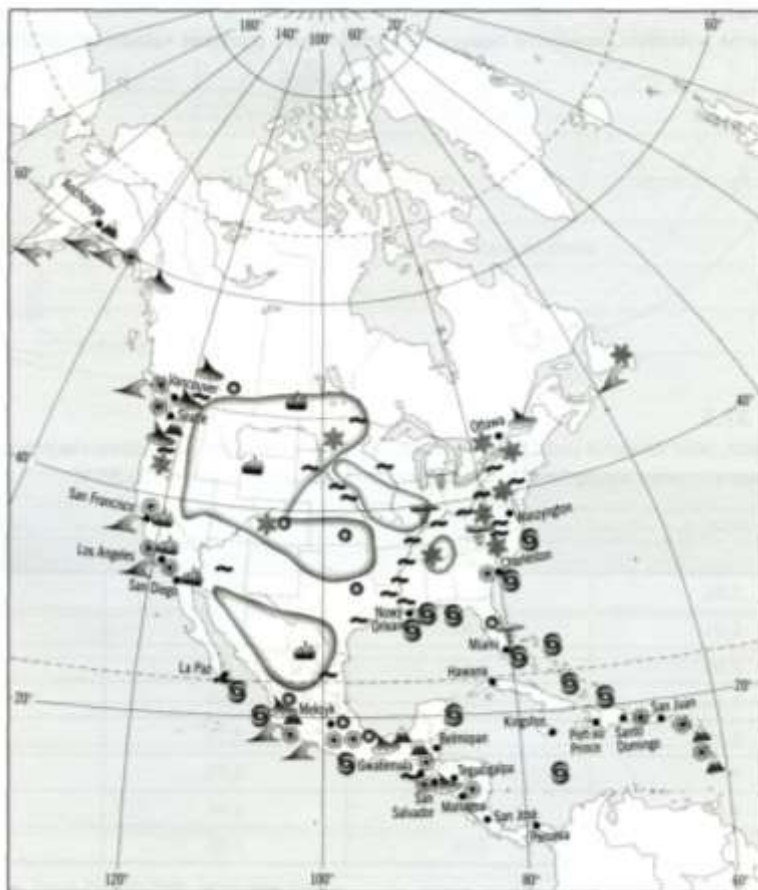
zjawiskami meteorologicznymi

Miejsca największych kłesk żywiołowych spowodowanych:

- ▲ wulkanizmem
- ⊙ trzęsieniami ziemi
- 🔥 pożarami
- 🌊 tsunami
- 🌀 huraganami
- ☄️ tornadami
- 🌊 powodziami
- ⚡ burzami gradowymi
- ❄️ burzami śnieżnymi
- 🏔️ osuwiskami, lawinami
- suszami

Mapa 37.1. Kłęski żywiołowe w Ameryce Północnej

1 : 70 000 000

7. Które z kłesk występujących w Ameryce

Północnej mogą być spowodowane działalnością człowieka? Krótko wyjaśnij, w jaki sposób człowiek przyczynia się do wywołania kłęski żywiołowej.

8. Przedstaw na wybranym przykładzie następstwa bezpośrednie i pośrednie katastrofalnej kłęski żywiołowej.

9. Uzupełnij tabelę:

Opis	Rodzaj kłęski żywiołowej	Obszary występowania kłęski żywiołowej
Sily wywołujące tę kłeskę spowodowały w przeszłości powstanie wielkiego uskoku ciągnącego się na długości ponad 1000 kilometrów.		
To samotna fala, która rozchodzi się we wszystkich kierunkach, o małej wysokości na otwartym morzu i wysokości przekraczającej nawet kilkadziesiąt metrów w momencie wdzierania się na ląd.		
To potężne wiry powietrza, które formują się nad ciepłymi wodami oceanicznymi, w powietrzu ciepłym i bardzo wilgotnym. Wywołują na lądzie bardzo silne wiatry, obfite opady deszczu, powodzie. Z czasem słabną i zamierają.		
Powstają na styku mas gorącego powietrza z Zatoki Meksykańskiej i chłodnego powietrza napływającego z północy. Gwałtowny spadek ciśnienia następuje na niewielkim obszarze. Cechuje go ogromna siła niszczyielska.		
Pojawiają się w chłodnej porze roku wskutek wtargnięcia polarnego powietrza na cieplejsze obszary. Silnym wichurom towarzyszy unoszenie sypkiego śniegu ze śnieżnej pokrywy.		

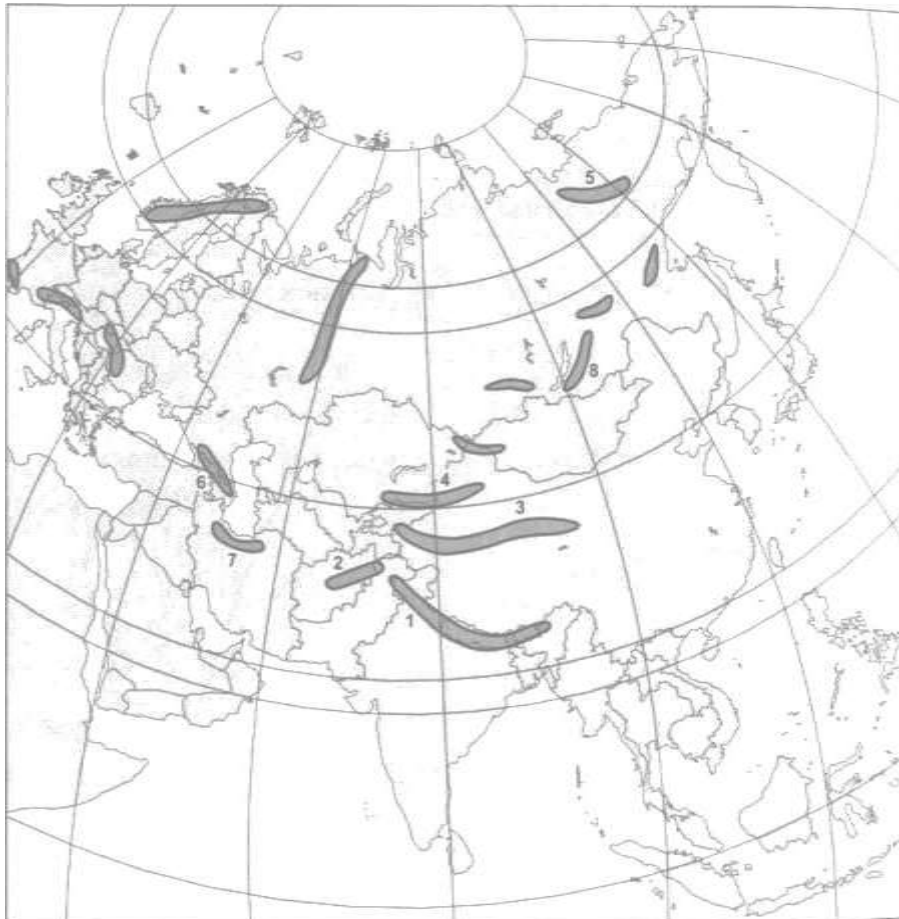
AUSTRALIA

1. W wydobywaniu jakich surowców metalurgicznych Australia zajmuje następujące miejsca na świecie? Wymień rejony wydobywania tych złóż:
2. Australia słynie z wydobywania diamentów i opali (I miejsce); wymień inne obszary na świecie, gdzie wydobywane są diamenty:
3. Australia, pod względem geologicznym starzała się powoli, dlatego stanowi dzisiaj świetne laboratorium badawcze przeszłości. Wykonaj polecenia:
 - a) napisz, w skład jakiego prehistorycznego kontynentu wchodziła Australia i kiedy nastąpiło jej oderwanie od Antarktydy:
 - b) wymień część Australii, która jest najstarsza:
 - c) podaj kiedy i w jakim fałdowaniu powstały Wielkie Góry Wododziałowe:
4. Klimat Australii uzależniony jest od położenia geograficznego i od odległości od morza. Wykonaj polecenia:
 - a) wymień strefy klimatyczne występujące na obszarze tego kontynentu:
 - b) z gospodarczego punktu widzenia najważniejszym elementem klimatycznym są opady; określ, jaki wpływ na opady w Australii mają prądy morskie:
 - c) wykaż związek między warunkami klimatycznymi a rozmieszczeniem ludności Australii:
5. Australia posiada najwięcej obszarów bezodpływowych na świecie (46,5%). Wykonaj polecenia:
 - a) określ, co uznajemy za obszar bezodpływowy:
 - b) wymień przynajmniej dwa inne duże obszary bezodpływowe na świecie:
 - c) scharakteryzuj współczesną sieć rzeczną Australii:
 - d) wody artezyjskie i subartezyjskie występują w 13 basenach; za pomocą rysunku przedstaw basen artezyjski:
6. Na skutek wczesnego oderwania się Australii od pozostałych kontynentów, faunę tego kontynentu cechuje duża odrębność. a) napisz, do jakiego królestwa zoogeograficznego należy fauna Australii:
7. Wymień kilku przedstawicieli fauny Australii
8. Australia jest najsłabiej zaludnionym kontynentem świata
 - a) Wskaz przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności Australii
 - b) Wymień czynniki lokalizacji dużych miast
 - c) Do jakiej rasy zalicza się Aborygenów

AZJA

1. Wnętrze kontynentu azjatyckiego tworzą obszary najstarsze geologicznie.

a) na mapie zaznaczono cyframi od 1 do 8 przebieg charakterystycznych dla - łańcuchów górskich; obok podanych numerów wpisz ich nazwy:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....
- 8.....

b) na podstawie opisu rozpoznaj krainę geograficzną i wpisz jej nazwę:

- Kraina znajduje się w północnej części Chin Zachodnich. Tworzy wyraźne obniżenie pomiędzy łańcuchem Tien-szan na południu i gór Altaj na północy i północnym-wschodzie.

- Wielki obszar z licznymi depresjami pokrywają w wielu miejscach solniska. Stałymi rzekami na tym terenie są: Syr-daria i Amu-daria, uchodzące do Jeziora Aralskiego. Na północnym wschodzie położone jest Pogórze Kazaskie.

- Obszary bagienne zajmują prawie 50% powierzchni krainy. Główne systemy rzeczne, odprowadzające nadmiar wód tworzą Ob i płynący wschodnim skrajem krainy, Jenisej. Na północy położone jest zamarzające zimą Morze Karskie.

- Tu rozwijała się jedna z pierwszych cywilizacji człowieka. Dwie potężne rzeki uchodzące do Zatoki Perskiej rozdzielają pustynne i półpustynne tereny Arabii Saudyjskiej i górzysty Kurdystan.

2. W Azji występują i są wydobywane wszystkie paliwa kopalne. Azja wytwarza rocznie około 3200 mld kWh energii elektrycznej. Wykonaj polecenia:

a) wymień surowce mineralne tworzące grupę paliw kopalnych:

b) objaśnij określenie „alternatywne źródła energii”,

c) jaki surowiec jest najczęściej uznawany jako alternatywne źródło energii w Azji podaj przykłady :

d) w Azji energię elektryczną produkuje się w oparciu o: paliwa konwencjonalne (głównie węgiel kamienny) - 74,2%, energię spadku wody - 15,5%, energię atomową-10,3%. Jednocześnie zasoby hydroenergetyczne kontynentu szacowane są na około 1320 mld kWh na rok. Wyjaśnij, dlaczego nie wszystkie państwa azjatyckie wykorzystują zasobów energii wodnej:

e) Japonia nie posiada bogatej bazy surowców energetycznych, a mimo to pod względem produkcji energii elektrycznej zajmuje 2-3 miejsce (7,8% produkcji światowej w 1999r.). Wymień przyczyny tej sytuacji

f) wyjaśnij, dlaczego Syberia nazywana jest surowcowym zapleczem Rosji:

g) Korea Południowa, Hongkong (prowincja Chin), Tajwan i Singapur to tzw. „tygrysy” Azji Południowo-Wschodniej. Co oznacza to określenie w odniesieniu do wymienionych państw?

5. Największa w ciągu roku ilość opadów występuje w południowej części kontynentu (Półwysep Indyjski, Półwysep Indochiński, azjatycka część Archipelagu Malajskiego). Wnętrze Azji pozostaje w cieniu opadowym. Wykonaj polecenia:

a) Jaką rolę w występowaniu opadów atmosferycznych pełni równoleżnikowy układ łańcuchów górskich Południowej Azji?

b) W Himalajach i pozostałych pasmach górskich otaczających Tybet występują lodowce i całoroczna pokrywa śnieżna. Wyjaśnij ich istnienie w klimacie podzwrotnikowym.

c) Rzeki Syberii są żeglowne tylko w porze letniej. Podaj przyczyny, które utrudniają lub uniemożliwiają ich wykorzystanie w pozostałych porach roku:

- jesień.....
- zima.....
- wiosna.....

6. Wybrzeża Azji sprzyjają transportowi morskemu, a szczególnie żegludze kabotażowej

a) wyjaśnij termin żegluga kabotażowa

b) Wymień 4 kraje które mają najbardziej dogodne warunki do prowadzenia żeglugi kabotażowej

7. Uzupełnij tabelę

Ludy Azji	Miejsce zamieszkania	Język	Religia	Rasa
Tamilowie		hindi		czarna
	Chiny wschodnie		buddyzm	
		arabski		biała
	Syberia Południowa		prawosławie	

8. Uzupełnij tabelę największych aglomeracji Azji podaj kraj na terenie, którego znajduje się każda z nich

Miasto	Kraj
Teheran	
Karaczi	
Singapur	
Mombaj	
Szanghaj	
Manila	
Jakarta	